

Een inventariserend archeologisch veldonderzoek aan De Slûs te Frieschepalen, gemeente Opsterland (Fr.)

Steekproef-rapport nummer 2006-06/08; ISSN 1871-269X; CIS-code 17832

Inleiding

Dit onderzoek aan De Slûs te Frieschepalen is uitgevoerd in opdracht van de gemeente Opsterland vertegenwoordigd door mevrouw A. Hulshof. De aanleiding tot het onderzoek is de voorgenomen herinrichting van het plangebied.

Het doel van het onderzoek is het in kaart brengen en het bepalen van de kwaliteit van eventuele archeologische sporen in dit gebied. Hiertoe is de bodem onderzocht op de gaafheid van het bodemprofiel en de eventuele aanwezigheid van archeologische sporen en voorwerpen.

Voorafgaand aan het veldonderzoek heeft een bureauonderzoek plaatsgevonden. Het doel van het bureauonderzoek was het opstellen van een archeologisch verwachtingsmodel van het gebied aan de hand van beschikbare fysisch geografische, archeologische en historisch geografische informatie. Tijdens het veldonderzoek is dit verwachtingsmodel getoetst.

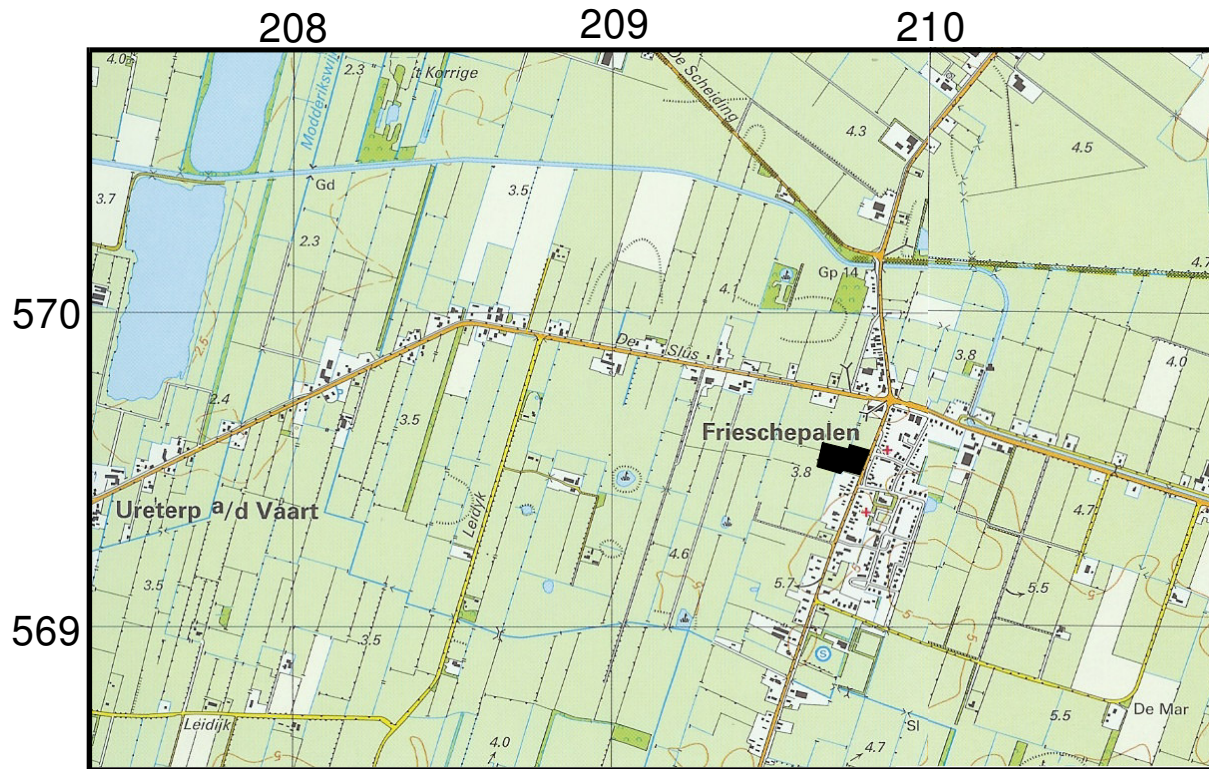
Locatie

De onderzochte locatie ligt ten westen van de Tolheksleane in de plaats Frieschepalen, gemeente Opsterland (zie Figuur 1).

Het plangebied bestaat uit twee percelen met een gezamenlijke grootte van 1,2 hectare. Ten tijde van het onderzoek diende het plangebied als voetbalveld en weiland en was het derhalve geheel begroeid met gras (zie Figuur 2).

Administratieve gegevens

Provincie:	Friesland	
Gemeente:	Opsterland	
Plaats:	Frieschepalen	
Toponiem:	De Slûs	
CIS-code:	17832	
RD-centrumcoördinaten:	209,664/569,600	209,807/569,571
	209,773/569,480	209,636/569,502
Oppervlakte:	1,2 hectare	

Figuur 1: Frieschepalen, De Slûs; overzichtskaart 1 : 25000. De onderzoekslocatie is als een zwart vlak aangegeven. [Naar: ANWB 2004. *Topografische Atlas 1: 25000 Friesland*. ANWB, Den Haag].

Figuur 2: Frieschepalen, De Slûs; foto genomen in westelijke richting vanuit de noordoosthoek.

Bureauonderzoek

In het bureauonderzoek is de bestaande relevante kennis van de onderzoekslocatie verzameld. Daartoe zijn onderstaande bronnen geraadpleegd (zie Tabel 1). In de tekst wordt naar deze bronnen verwezen.

Tabel 1: Geraadpleegde bronnen

Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, Blad 11-Oost, Heerenveen. Stichting voor Bodemkartering. Wageningen, 1971.

Centraal Archeologisch Archief (CAA) en Centraal Monumenten Archief (CMA) van de Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) [ARCHIS]

Foto-Atlas, Friesland. Robas Producties Den IJp, Topografische dienst Emmen, 1990

Grote Historische Atlas van Nederland deel 2: Noord-Nederland 1851-1855, schaal 1:50.000. Wolters-Noordhoff Atlasproducties. Groningen, 1990.

Versfelt, H.J. & M. Schroor, 2005. *De Atlas van Huguenin: Militair-topografische kaarten van Noord-Nederland 1819-1829.* Heveskes Uitgevers, Groningen/Veendam.

Grote Provincie Atlas, Friesland: schaal 1:25.000. Wolters-Noordhoff Atlasproducties. Groningen, 2000.

Geologie en bodem

De ondergrond van het plangebied bestaat uit grondmorene - keileem van de formatie van Drenthe, waarover gedurende het Weichselien dekzand is afgezet dat bestaat uit lemig fijn zand.

In het lemig fijne zand is een laarpodzolgrond ontstaan (classificatie bodemkaart cHn23), met grondwatertrap VI (gemiddelde hoogste grondwaterstand tussen 40 en 80 cm beneden het maaiveld en gemiddelde laagste grondwaterstand meer dan 120 cm beneden het maaiveld).

De Atlas van Huguenin laat zien dat het gebied tussen 1819 en 1829 nog heidegebied was. Ook volgens de Grote Historische Atlas van Nederland 1:50.000, 2 Noord-Nederland 1851-1855 was het plangebied destijds nog onontgonnen.

Archeologie

Het onderzoeksterrein ligt volgens de Friese Archeologische MonumentenKaart Extra (FAMKE) in een gebied waarin de kans op het aantreffen van archeologische resten uit de Steentijd afhankelijk is van de hoogte van het onderliggende dekzandlandschap.

De kans op het aantreffen van (intacte) archeologische resten uit de steentijd wordt sterk bepaald door de aanwezigheid en intactheid van podzolbodems.

Binnen het plangebied zijn geen archeologische vindplaatsen bekend. Hieronder zijn in Tabel 2 de bekende archeologische vindplaatsen opgesomd die in

de nabijheid van het plangebied liggen (zie Figuur 3).

Tabel 2: Archeologische monumenten en waarnemingen in de omgeving van plangebied Frieschepalen, De Slûs (voor de ligging zie Figuur 3)

CMA/CAA-nrs.	Datering	Omschrijving	RD-coördinaten
CAA			
45365	onbekend	onbekend	208,600/569,350
403181	Neolithicum	vuursteenafslag	208,480/569,594
403085	Neolithicum	vuursteenafslag	209,063/570,180

Gespecificeerd archeologisch verwachtingsmodel

Het onderzoeksterrein ligt in een gebied waarin archeologische resten uit de Steentijd kunnen worden aangetroffen.

Binnen het plangebied moet rekening gehouden worden met de aanwezigheid van podzolbodems waarin bewoningssporen uit de Steentijd bewaard kunnen zijn gebleven. Podzolbodems worden gekenmerkt door de aanwezigheid van een uitspoelingshorizont (E-horizont) onder de toplaag (A-horizont). Het uitgespoelde materiaal is neergeslagen in een inspoelingshorizont (B-horizont). Deze inspoelingshorizont gaat gewoonlijk via een overgangshorizont (BC+horizont) geleidelijk aan over in niet door bodemvorming beïnvloed dekzand (C-horizont).

De archeologische verwachting is daardoor volledig gekoppeld aan het wel of niet aanwezig zijn van zones met een (deels) intacte podzolbodem. Gezien de bebouwing van het gebied is naar verwachting weinig van de oorspronkelijke bodemopbouw bewaard gebleven.

Strategie veldonderzoek

Hoewel binnen het plangebied geen vindplaatsen uit de steentijd bekend zijn, moet met de aanwezigheid hiervan toch terdege rekening worden gehouden.

Het veldonderzoek is allereerst gericht op het opsporen van zones met een nog (deels) intacte podzolbodem. Hiertoe is geboord in een netwerk met 50 meter afstand tussen de boringen en 40 meter tussen de boorraaien. Doordat de boringen ten opzichte van elkaar verspringen vormen deze ten opzichte van elkaar een netwerk van gelijkbenige driehoeken. De boorpunten zijn op deze manier optimaal over het plangebied verdeeld.

De boringen zijn gezet met een boor met een diameter van 10 cm. Het hiermee opgeboorde materiaal is vervolgens gezeefd op een zeef met een maaswijdte van 4 mm. Van alle boringen zijn de diepte, lithologie en kleur (m.b.v. Munsell) bepaald alsmede alle overige bijzonderheden en eventuele archeologische indicatoren zoals houtskool, (bewerkt) vuursteen, aardewerk, glas e.d.

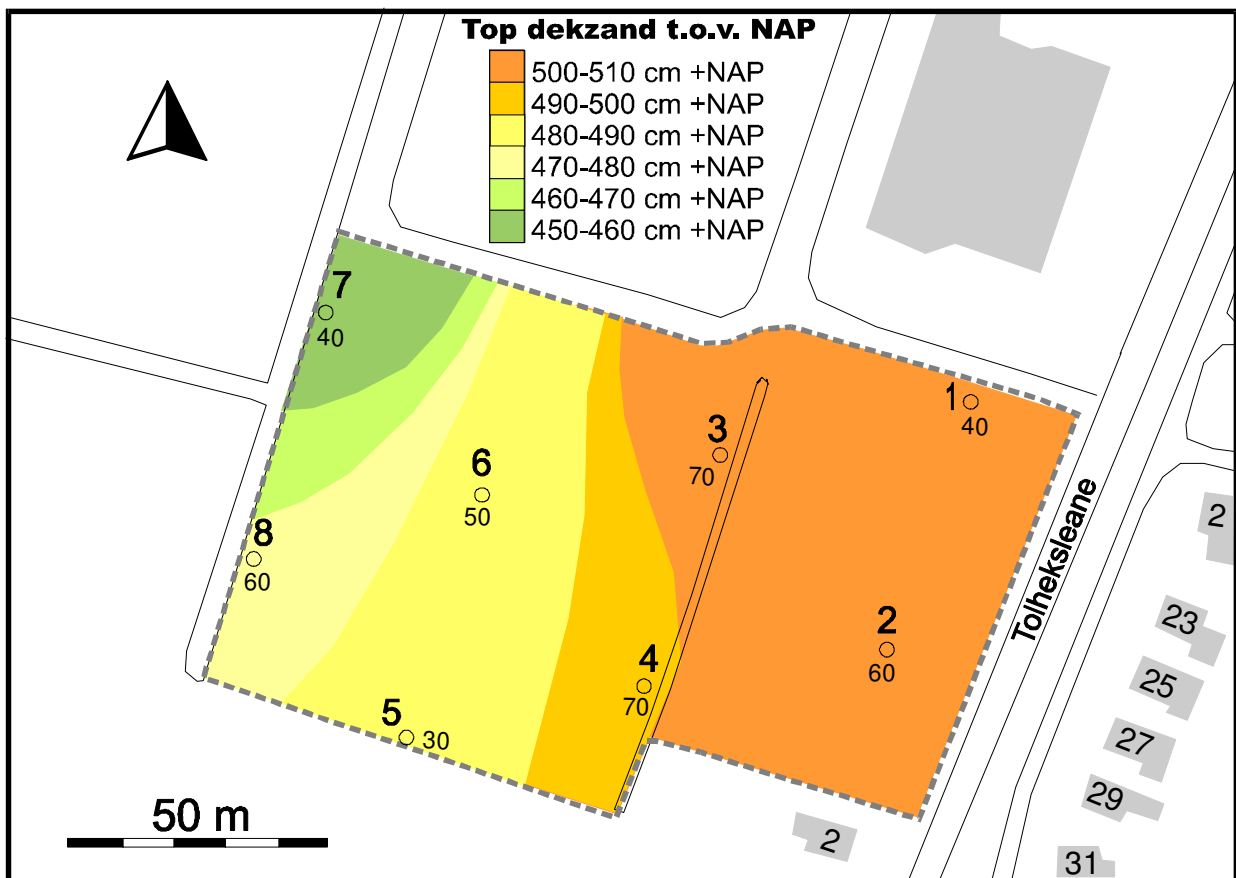
De begroeiing van het plangebied met gras maakte de uitvoering van een oppervlaktekartering onmogelijk.

Resultaten Veldonderzoek

Het onderzoek heeft plaatsgevonden op 27 juni 2006. In het totaal zijn acht boringen gezet. Hiermee komt het gemiddelde aantal boringen op zes per hectare. In het aanvankelijk geplande boorgrid is een aantal boringen overgeslagen omdat de bodem ter plaatse sterk verstoord bleek. Voor de beschrijving van de boringen wordt verwezen naar de bijgevoegde boorstaten en veldwaarnemingen. Voor de ligging van de boringen en de globale resultaten, zie Figuur 4.

In zeven van de acht boringen bleek de oorspronkelijke bodemopbouw tot in de BC-horizont verloren gegaan te zijn. De bovenlaag bestaat uit een sterk humeuze bouwlaag die veelal direct op de BC-horizont ligt. Alleen in boring 5 is nog een restantje van de B-horizont aangetroffen.

In geen van de boringen zijn archeologische indicatoren aangetroffen.

Figuur 4: Frieschepalen, De Slûs; boorpuntenkaart en top dekzand t.o.v. NAP. De genummerde cirkels geven de uitgevoerde boringen weer. De kleine cijfers hieronder geven de diepte aan tot waarop de bodem verstoord is.

Conclusies en advies

In ons verwachtingsmodel is er vanuit gegaan dat dekzandgebieden met (deels) intacte podzolbodems, bewoningssporen uit de Steentijd kunnen bevatten. De oorspronkelijke bodemopbouw binnen het plangebied is echter grotendeels verloren gegaan, hoogstwaarschijnlijk door grondbewerking.

In geen van de acht boringen die in het plangebied zijn gezet, zijn archeologische indicatoren aangetroffen. Binnen het plangebied is derhalve geen aanleiding tot het adviseren van beschermende en/of beperkende maatregelen of archeologisch vervolgonderzoek.

Wij wijzen er niettemin op dat indien onverhoopt toch archeologische materialen en/of sporen binnen het plangebied worden aangetroffen, deze conform de Monumentenwet 1988 artikel 47, gemeld dienen te worden bij de gemeente Opsterland.

Zuidhorn, juni 2006

drs. R. Exaltus
(senior archeoloog)